

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jméno autora: Mgr. Ladislav Kažimír

Datum vytvoření: 08.03.2013

Číslo DUMu: VY_32_INOVACE_09_Ch_OB

Ročník: I.

Vzdělávací oblast: Přírodovědné vzdělávání

Vzdělávací obor: Chemie

Tematický okruh: Obecná chemie

Téma: Chemická vazba II.

Metodický list/anotace:

Prezentace slouží k úvodu, procvičení nebo zopakování tématu „chemická vazba“. Cvičení mohou být využita k dílčímu zkoušení.

Pojmy: vazba kovalentní, iontová, kovová, vazebné interakce, vodíkový můstek, van der Waalsovy síly.

CHEMICKÁ VAZBA II.

☐ TYPY VAZEB

☐ VAZBA KOVALENTNÍ

☐ VAZBA KOVALENTNÍ NEPOLÁRNÍ

☐ VAZBA KOVALENTNÍ POLÁRNÍ

☐ VAZBA KOORDINAČNĚ KOVALENTNÍ

☐ VAZBA IONTOVÁ

☐ VAZBA KOVOVÁ

☐ VLIV TYPU VAZBY NA VLASTNOSTI LÁTEK

☐ VAZEBNÉ INTERAKCE

TYPY CHEMICKÉ VAZBY

- ❑ **základní chemické vazby**
vazba kovalentní, koordinačně kovalentní iontová, kovová
- ❑ **jaderné vazby**
 p^+ a n^0 v jádrech atomů; jaderné reakce
- ❑ **vodíkové můstky**
H je vázán na výrazně elektronegativnější atom - **O, N, F, Cl**
mohou se vodíkovým můstkem vázat i na jiné ionty
- ❑ **van der Waalsovy:**
slabé vazby - váží molekuly ve větší celky

VAZBA KOVALENTNÍ

Podstatou vazby jsou elektrostatické přitažlivé síly mezi elektronovým obalem prvního atomu a jádrem druhého.

Vazebné **e⁻ páry** jsou sdíleny dvojicí vzájemně vázaných atomů.

Vazby se mohou účastnit jen **elektrony z vnější a ne zcela nasycené slupky**.

Kovalentní vazba je **velmi silná**.

Molekula vznikne, je-li **výsledná energie molekuly** menší než součet energií jednotlivých atomů.

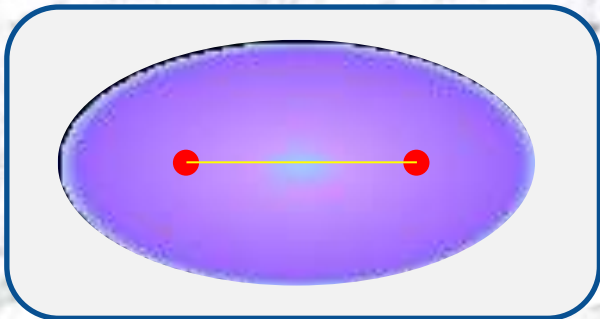
VAZBA KOVALENTNÍ NEPOLÁRNÍ

ΔX („delta iks“) – rozdíl elektronegativit vázaných atomů

$$0 = \Delta X < 0,4$$

e^- pár je rovnoměrně rozdělen mezi oba atomy

Příslušné molekuly neprojevují navenek elektrický náboj.

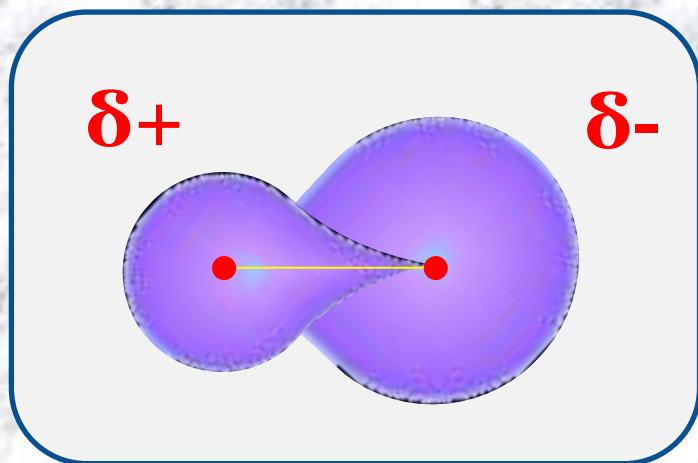
Typický příklad jsou molekuly prvků kde $\Delta X = 0$.

VAZBA KOVALENTNÍ POLÁRNÍ

$$0,4 \leq \Delta X \leq 1,7$$

e^- pár je přitahován k elektronegativnějším atomu

Příslušné molekuly mají dva elektrické dipóly δ^- (delta-) a δ^+ (delta+).

Typický příklad jsou molekuly HCl, NH₃, H₂O ...

VAZBA KOORDINAČNĚ KOVALENTNÍ (DONOR - AKCEPTOROVÁ)

Donor-akceptorová vazba je kovalentní vazba mezi donorem elektronu (ligand) a akceptorem.

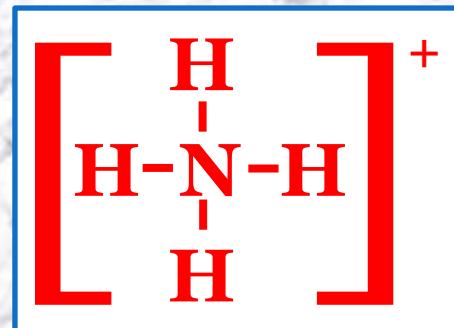
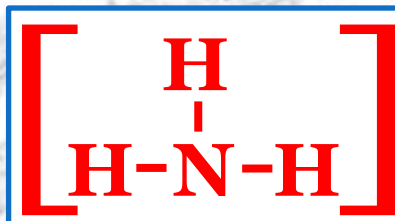
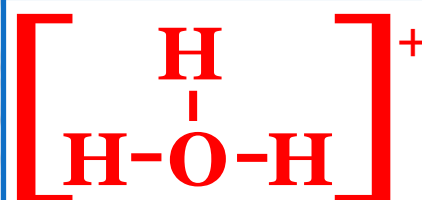
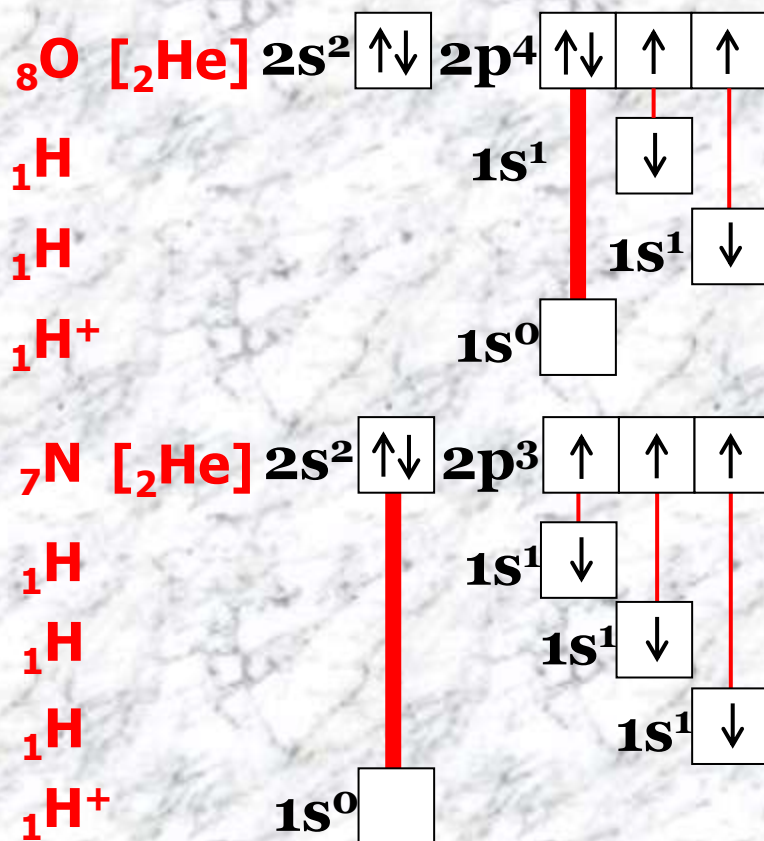
Donor musí mít alespoň jeden **volný elektronový pár** a **akceptor** alespoň jeden **volný orbital**.

Vazba vzniká sdílením elektronového páru donoru oběma prvky.

Takto vzniklá sloučenina se nazývá komplexní.

VAZBA KOORDINAČNĚ KOVALENTNÍ (DONOR - AKCEPTOROVÁ)

Všechny vazby v oxoniovém, či amonném kationtu jsou naprosto rovnocenné!

VAZBA IONTOVÁ

EXTRÉMNĚ POLÁRNÍ KOVALENTNÍ VAZBA

$$\Delta X > 1,7$$

e⁻ pár je zcela přiřazen k elektronegativnějšímu atomu

to vede ke vzniku iontů

Kationt +

Aniont -

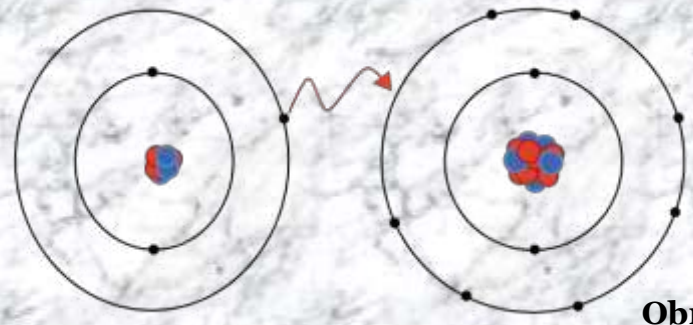
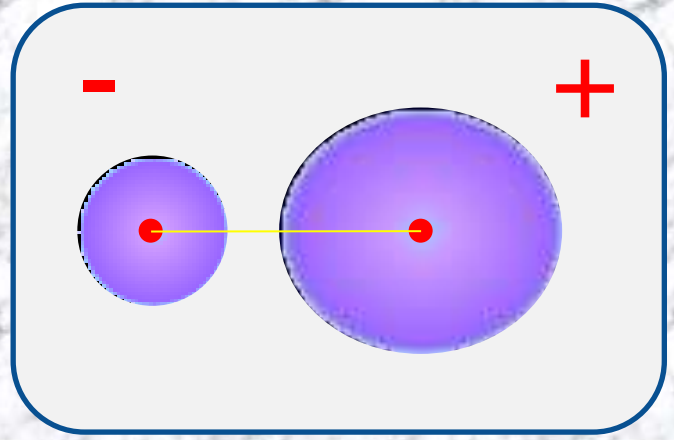
Následně jsou atomy k sobě vázány díky elektrostatické přitažlivé síle, jež působí mezi částicemi s opačným nábojem - vazba tvořena coulombickými přitažlivými silami a **vzdálenost mezi atomy je větší než součet jejich poloměrů.**

VAZBA IONTOVÁ

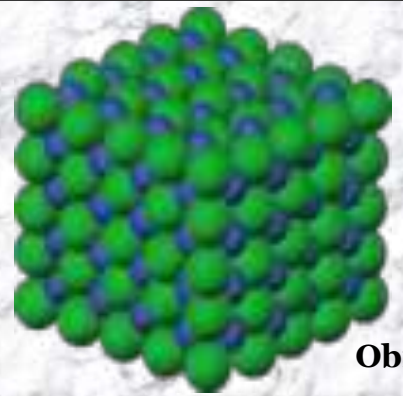
EXTRÉMNĚ POLÁRNÍ KOVALENTNÍ VAZBA

Vytváření iontové vazby mezi atomy Li a F.

Obr.1

počet iontů, které se navzájem přitahují není omezený =>
vznik krystalů

Obr.2

chlorid sodný

Obr.3

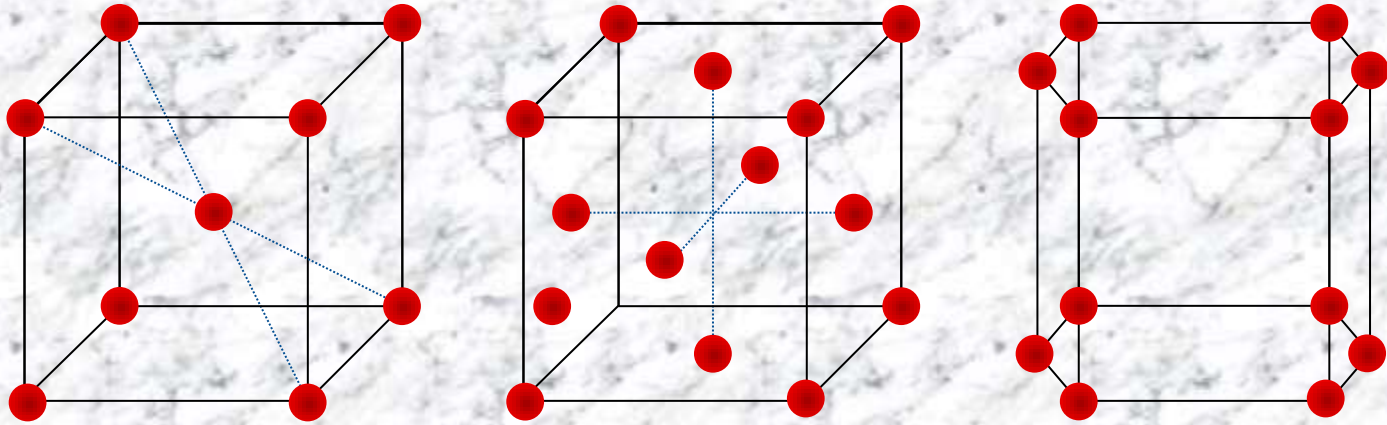

VAZBA KOVOVÁ

U kovové vazby nejsou tvořeny z atomů molekuly, ale kationty jsou pevně uspořádány do krystalové mřížky mezi nimi se volně pohybují valenční e^- ve formě tzv. elektronového plynu.

Valenční e^- atomů tvořící kov jsou volně sdílené (extrémně delokalizovány) mezi všemi atomy.

V krystalu kovu je každý vnitřní atom obklopen zpravidla 8 nebo 12 stejnými atomy, s nimiž je bezprostředně vázán.

VLIV TYPU VAZBY NA VLASTNOSTI LÁTEK

VAZBA KOVALENTNÍ

- ❑ Teplota tání i varu je zpravidla nízká => **plynné nebo kapalné skupenství** (výjimku tvoří látky typu diamant, grafit, oxid křemičitý – pevné, vysoké teploty).
- ❑ Ve vodě nerozpustné, rozpustné v organických rozpouštědlech.
- ❑ Nevedou elektrický proud, ani roztoky a taveniny (výjimka grafit).

VAZBA IONTOVÁ

- ❑ Teplota tání i varu je zpravidla vysoká => **pevné skupenství**.
- ❑ Ve vodě rozpustné, nerozpustné v organických rozpouštědlech.
- ❑ Roztoky a taveniny vedou elektrický proud.

VAZBA KOVOVÁ

- ❑ Teplota tání i varu je zpravidla vysoká (výjimka H, Hg, Sn .....).
- ❑ Mají vysoký lesk, sříbrobílou barvu (Au, Cs – žluté, Cu – červená).
- ❑ Výborně vedou elektrický proud a teplo.
- ❑ Jsou tažné a kujné, dobře se slévají ve slitiny.

VAZEBNÉ INTERAKCE

VODÍKOVÝ MŮSTEK

- ❑ **10x slabší** než kovalentní vazba, ale silnější než van der Waalsovy interakce.
- ❑ Vodíkové můstky významně ovlivňují fyzikální vlastnosti látek.

Podmínky pro vznik vodíkového můstku:

- Volný **e⁻** pár v molekule - nevazebný
- **H** musí být chemickou vazbou svázán s atomem **s volným e⁻ párem**, vysokou elektronegativitou a malém poloměru (N, O, F)

Princip: díky silně polárním vazbám mezi **H** a atomem **N, O** nebo **F**, je vazebný **e⁻** pár posunut do té míry k atomu **N, O** nebo **F**, že atom **H** má **δ^+** . Tento částečný náboj je přitahován k další molekule k **δ^-** na atomu **N, O** nebo **F** a navíc na jejich **volný e⁻ pár** – se zápornými **e⁻**.

VAZEBNÉ INTERAKCE

VAN DER WAALSOVY SÍLY

Johannes
Diderik
van der Waals
(1837 - 1923)

holandský
chemik

Obr. 4

- ❑ Přitažlivé nebo odpudivé interakce (síly) mezi molekulami.
- ❑ Vznikají převážně v nepolárních molekulách, které neobsahují stálé dipóly, jejich vazby nejsou polarizované.

Existují tři typy:

- **Coulombická síla** je způsobená **polaritou** molekul. Je to čistě elektrostatický jev. Molekuly se k sobě natáčí „vrcholky“ s opačnými náboji.
- **Indukční síla** potřebuje ke svému vzniku trvale polarizovanou molekulu, která polarizuje ostatní (polární i nepolární) molekuly.
- **Disperzní síla** je nejvýznamnější z van der Waalsových sil. Vycházíme z představy, že molekuly oscilují (kmitají) a to dosti chaoticky. V určitých momentech se „vykmitnutím“ poruší neutrální stav molekuly a vznikne **dipól**.

Citace

Obr.1 ELISEETC. *Soubor:Ionic bonding.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 19.3.2013].

Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ionic_bonding.svg

Obr.2 OCAL. *Soubor:Salt Crystal clip art - vector clip art online, royalty free & public domain* [online]. [cit. 19.3.2013].

Dostupný na WWW: <http://www.clker.com/clipart-salt-crystal.html>

Obr.3 DIDIER DESCOUENS. *Soubor:Selpologne.jpg - Wikipedie* [online]. [cit. 19.432013].

Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Selpologne.jpg>

Obr.4 AUTOR NEUVEDEN. *Soubor:Johannes Diderik van der Waals.jpg - Wikipedie* [online]. [cit. 19.432013].

Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Johannes_Diderik_van_der_Waals.jpg

Literatura

Dušek B.; Flemr V.   Chemie pro gymnázia I. (Obecná a anorganická), SPN 2007, ISBN:80-7235-369-1

Vacík J. a kolektiv   Přehled středoškolské chemie, SPN 1995, ISBN: 80-85937-08-5

Kotlík B., Růžičková K.   Chemie I. v kostce pro střední školy, Fragment 2002, ISBN: 80-7200-337-2